

והשניה בפרשת ויצא (פסוקים כ-כב) נִידֵר יַעֲקֹב נָדַר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ: וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹקִים: וְהָאָבֶן הַזֶּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים וְכָל אֲשֶׁר תֵּתֵן לִי עֲשֹׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ:

ברור שיש כאן תנאי עם נדר. דהיינו אם יעשה לי ה' כך - אז אעשה אני כך. אבל אם נפרש את הווי"ן כפשוטן, לא נמצא את המקום בו מסתיים התנאי ומתחיל הנדר. שהרי וְשָׁמְרָנִי הוא המשך התנאי. וכנ"ל וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם, וכנ"ל וְהָיָה ה', אם הווי"ן של וְהָאָבֶן הַזֶּאת הוא גם ווי"ן החיבור. הרי שהתנאי ממשיך הלאה. ושוב, וְכָל אֲשֶׁר תֵּתֵן לִי הוא גם עם ווי"ן החיבור. אז היכן הנדר?

התשובה היא שאחת הווי"ן היא כפ"א רפה שמשמעותה 'אז', ושם מתחיל הנדר. ואכן כך כותב ראב"ע בפירושו לזכריה ד יד". שהווי"ן של והאבן הזאת היא כפ"א רפה. וכך גם רס"ג בתרגומו הערבי לתורה: וְהָאָבֶן הַזֶּאת - אז האבן הזאת. וכן ר' אברהם בן הרמב"ם (שמביא פירוש זה בשם אביו) "וְהָאָבֶן הַזֶּאת וגו', זו תחילת מה שקיבל על עצמו בנדר. ולא יקשה עליך ממקום הוא"ו אם זו תחילת הנדר, שהרי בעברית משתמשים כן".

והנה רש"י שאינו סובר שיש כזו ווי"ן, אכן כותב שם: "והאבן הזאת - כך תפרש ווי"ן זו של והאבן, אם תעשה לי את אלה, אף אני אעשה זאת". ומשמע שרש"י בא להסביר שמתאימה פה ווי"ן החיבור כיון שכונת יעקב היתה 'אף אני אעשה זאת'. וכך אכן כותב הרא"ם: "אמר זה כדי לתקן הווי"ן של וְהָאָבֶן שלא היה צריך לו, שהרי הוא הנדר שנדר לעשות לשם יתברך" [והחזקוני שגם היה מצרפת, כותב: "וי"ו דוְהָאָבֶן יתירה היא"]

¹⁶ על הפסוק וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מְשַׁפְּחוֹת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צָבָאוֹת - וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם. וזה לשונו שם: ווי"ו ולא עליהם יהיה הגשם כפ"ה רפה בלשון ישמעאל וכמוהו ביום השלישי וַיֵּשֶׁא אֲבִרְהָם אֶת עֵינָיו, וַיַּעֲזֹב אֶת עֶבְרָיו, (שמות ט כא) וְהָאָבֶן הַזֶּאת. ואין יכולת באדם לפרש זאת בלשון אחרת כי לא ימצא זה הלשון כי אם בלשון ישמעאל ובלשון הקודש.

[מעניין לציין שכיון שכל ר"ו בפסוקים אלו יכולה להיות תחילת התנאי, מצינו כאן שלשה פירושים שנחלקו היכן מסתיים התנאי ומתחיל הנדר. פירוש אחד הוא כאמור פירושם של רש"י וראב"ע שהנדר מתחיל ב'והאבן הזאת'.

פירוש שני הוא של הרמב"ן שכותב (פסוק כא): "וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים אִינְנוּ תְנַאי כְּדַבְרֵי רִשְׁי, אבל הוא נדר, וענינו אם אשוב אל בית אבי אעבוד השם המיוחד בארץ הנבחרת במקום האבן הזאת שתהיה לי לבית אלהים ושם אוציא את המעשר". כלומר, לפי שיטתו מתחיל הנדר במילים 'והיה ה' לי לאלקים' וכן פירשו בבכור שור. ובספורנו.

פירוש שלישי הראוני בזהר חדש פרשת ויצא (דף כח טור א'. ובמהד' הסולם אות לו) "וסימן ידוע לקח. אמר זו היא דוגמא שלי ואם לזו תהיה שום מעלה בידוע שיהיה לי מעלה. ועל כך שם לבו עליה ונדר נדר דכתיב וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה. כלומר, אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים - מיד וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. נדר המעשר." הרי שלפירוש הזה"ח מתחיל הנדר רק בנדר המעשר. וכן ראיתי בפירוש בעלי התוס' על התורה: ד"א אם יהיה אלקים עמדי, שלא אעבוד ע"ז. ושמרני, משפיכות דמים. בדרך, מגילוי עריות. שנאמר כן דרך אשה מנאפת. ונתן לי לחם. אז עשר אעשרנו לך.

הפירוש המחודש ביותר שראיתי הובא בפירוש הרא"ש ובדעת זקנים מבעלי התוס'. שפירשו שלא היה כאן תנאי כלל. והלשון 'אם יהיה אלקים' הוא לשון שבועה ופירושו 'כן יהיה אלקים עמדי' ולפי פירוש זה, כל הווי"ן הם ר"ו חיבור רגילה.]

לסיכום. העולה מדברינו הוא שהראשונים ששפת המדינה בה חיו היתה לשון ישמעאל, התייחסו לרוב הווי"ן כאל פ"א רפה ערבית. (רס"ג, ראב"ע, דונש, רבי יונה אבן ג'נאח, רבינו אברהם בן הרמב"ם) ואילו הראשונים שלא דברו בשפה זו כינו את הו"ו ו'ו' יתירה' והשוו אותה לווי"ן שהם יתירות ממש לדעת כולם. (והם: רש"י, רמב"ן, חזקוני, רד"ק).